Notitie schuldsanering en aanpak voor jongeren met schulden

Aanleiding
In de Adviescommissie Sociaal Bestuurlijk zijn meerdere malen vragen aan de wethouder gesteld met betrekking tot een andere vorm van kredietverstrekking bij de Osse schuldhulpverlening en de mogelijkheid van het opkopen van schulden. Ook zijn artikel 41 vragen over dit onderwerp gesteld. Bij de bespreking van de programmabegroting 2018-2021 is dit onderwerp eveneens besproken en is aangedrongen op stappen. Er werd gesproken over het indienen van een motie. De betreffende wethouder heeft afgesproken hierop terug te komen en een businesscase hiervoor te maken.

In deze notitie hebben we twee verbeterpunten onderzocht. We hebben gekeken naar de mogelijkheid om schulden te saneren door middel van een krediet (waardoor mensen nog maar één schuldeiser hebben). Daarnaast hebben we onderzocht hoe we schulden voor jongeren kunnen oplossen, zodat deze meer perspectief krijgen op participatie.

1. Schuldsanering

We bieden nu schuldbemiddeling als dienst aan schuldenaren. Bij schuldbemiddeling maken we voor de inwoner afspraken met de schuldeisers over de afbetaling van schulden in een periode van 3 jaar. Dit is op basis van een prognose van de inkomsten van de inwoner en de afloscapaciteit. De schuldbemiddeling is erop gericht de inkomsten, c.q. afloscapaciteit, te doen toenemen en de inwoner financieel bewuster te maken. Jaarlijks wordt de prognose, en dus de betaling aan de schuldeisers, bijgesteld op grond van de werkelijke financiële situatie van de inwoner. Na 3 jaar is de inwoner schuldenvrij, ook als de schulden niet geheel zijn afbetaald. Naast schuldbemiddeling willen we schuldsanering gaan bieden.
Schuldsanering is bedoeld voor inwoners met schulden die een laag inkomen en beperkte afloscapaciteit hebben én die in de toekomst ook niet méér inkomsten gaan verwerven. Schuldbemiddeling, vooral gericht op het verhogen van de inkomsten van de inwoner, is onzinnig voor deze groep. We gaan gesprekken aan met de schuldeisers om afspraken te maken over het in één keer afronden van het schuldtraject. Met een lening bij een kredietbank kan de inwoner alle schulden meteen afkopen bij de schuldeisers. De hoogte van de lening is gebaseerd op wat in 3 jaar tijd afgelost zou gaan worden. De inwoner is vrij van de druk van de schuldeisers en heeft maar met één schuldeiser te maken: de kredietbank. Voor de inwoner betekent het dat er rust en ruimte komt om te participeren. De kosten voor het driejarig schuldbemiddelingstraject spaar je als gemeente uit.

Voor wie?
Voor de volgende groepen zou een saneringskrediet uitkomst bieden:

- Gepensioneerden:

Er is sprake van een AOW-uitkering en meestal een klein aanvullend pensioen. De kans op inkomstenvermeerdering is nihil.

- Arbeidsongeschikten:
  De groep met een uitkering op basis van arbeidsongeschiktheid, waarbij de kans op herstel zeer gering is en er niet ingezet wordt op re-integratie. Het gaat hierbij om cliënten met een IVA-uitkering (Inkomensvoorziening Volledig Arbeidsongeschikten) zonder zicht op een hoge afloscapaciteit door eerder hoog inkomen uit loondienst. Dit laatste kan immers de norm van een maximaal te strekken krediet overschrijden.
- Nieuwe Wajong-jongeren:
  Sinds 1 januari 2015 worden er alleen Wajong-uitkeringen verstrekt aan jongeren die nu en in de toekomst niet kunnen werken. Voor deze groep is er weinig zicht op uitstroom uit de Wajong en dus op stijging van het inkomen.
- Mensen met een arbeidsbeperking:
  Het gaat om de groep mensen met een arbeidsbeperking die vanwege hun beperking weinig mogelijkheden hebben om door te ontwikkelen. Er is sprake van een inkomen van maximaal 120% van de bijstandsnorm. Deze groep werkt veelal parttime met loonkostensubsidie (bijvoorbeeld bij IBN). De kans op hoger inkomen is klein.
- 60+ met een Participatiewet uitkering (PW):
  Het gaat om de groep die al geruime tijd een PW uitkering ontvangen en waarbij niet meer wordt ingezet op integratie naar werk. De kans op verruiming van het inkomen is zeer laag.

Keuze kredietbank

Mocht Oss de mogelijkheid willen schulden te saneren dan moet samenwerking met een kredietbank gerealiseerd worden. Er zijn verschillende opties:

1. Samenwerken met een kredietbank in onze omgeving
2. Kredietbank Nederland
3. Eigen Osse kredietbank nieuw leven in blazen

Samenwerking met een kredietbank in onze omgeving

Te denken valt aan de kredietbank in Den Bosch of de kredietbank in Nijmegen. Beiden breiden (voorlopig) echter niet uit en bieden geen oplossing op de korte termijn.

Kredietbank Nederland

De Kredietbank Nederland wil graag de samenwerking met ons aangaan. Deze bank werkt voor ca 150 gemeenten. Er blijken geen kosten te zijn voor het aangaan van een overeenkomst. Ze voeren een sociaal incassobeleid en werken niet met deurwaarders. Tot € 10.000 kunnen ze doorgaans probleemloos krediet verstrekken. Schuldeisers werken over het algemeen goed met hen mee. De kredieten kan de bank snel leveren, het besluit over een aanvraag duurt gemiddeld een week. De samenwerking kan snel starten. Het is mogelijk om een algemene borgstelling bij de gemeente te realiseren, om een bijdrage te leveren aan het werkkapitaal of om een bijdrage te leveren aan het

garantiefonds van de bank. Dit is geen verplichting[1]. Effect is dat met dergelijke een bijdrage aan het garantiefonds de rentekosten voor de lening omlaag gaan.

Eigen kredietbank

In het verleden had Oss een eigen gemeentelijke kredietbank. In 1998 besloot de gemeenteraad om de "harde bankzaken" in het vervolg uit te gaan besteden na een onderzoek door bureau KPMG. De Osse kredietbank werd overigens niet opgeheven maar werd (tot op heden) gehandhaafd als "lege bank". Voordeel van een eigen kredietbank is dat we alles meer in eigen hand hebben. Deze bank zou weer geactiveerd kunnen worden. Dit vraagt een investering in de benodigde expertise en kost tijd. Het is niet duidelijk wat dit aan kosten met zich meebrengt, maar wel dat het om hoge kosten gaat (onderzoek KPMG 1998). Om inwoners snel deze dienst te kunnen aanbieden heeft samenwerking met Kredietbank Nederland de voorkeur.

Rente bij saneringskrediet

Alle kredietbanken berekenen rente bij het verstrekken van leningen. Het percentage varieert van 2,1% (Den Haag) tot 13% (Amsterdam). Enkele kredietbanken hanteren het wettelijk maximum van 14%. Bij de Kredietbank Nederland is het huidige rentetarief 14%.[2] De bank moet haar geld lenen op de kapitaalmarkt. Omdat inwoners die aankloppen bij de kredietbank minder kredietwaardig zijn dan doorsnee inwoners zijn de risico's hoger en daarmee ook de rentekosten voor de bank om te lenen op de kapitaalmarkt. Het rentetarief voor de leningen van inwoners kan lager worden, wanneer de gemeente borgstelling realiseert voor alle kredieten aan Osse inwoners, een bijdrage levert aan het werkkapitaal of als de gemeente deelneemt aan het garantiefonds van de bank.[3] Onderstaand voorbeeld maakt duidelijk dat het verlagen van de rente voor de schuldenaar niet noodzakelijk is:

Stel een burger met een minimale afloscapaciteit wil een lening afsluiten met de kredietbank om zijn schulden af te lossen. Het voorstel dat wij doen aan de schuldeisers is het bedrag dat de inwoner in 3 jaar zou kunnen aflossen op grond van huidig inkomen. De afdracht bij minimale afloscapaciteit is € 1.836 (36 maanden maal € 51 euro). De inwoner leent dit bedrag bij de kredietbank. De rente (14 %) die hierover moet worden betaald, int de kredietbank aan de voorkant. Dat betekent dat de schuldeisers € 1.836 minus 14%= € 1578,96 ontvangen. De praktijk leert dat de schuldeisers hier meestal mee akkoord gaan.

Omdat voor sommige kredieten borgstelling een voorwaarde is (75+ en jongeren zonder stabiel inkomen) én borgstelling per individueel krediet niet gangbaar is, zullen we een algemene borgstelling bij onze gemeente realiseren voor alle saneringskredieten die op jaarbasis te

---

[1] Alleen een borgstelling voor de groep 75+ en voor jongeren die geen stabiel inkomen hebben is verplicht.

[2] De NVVK stelt dat "zonder een kostendekkende rentevergoeding kredietbanken verlies leiden. Kredietbanken kunnen dit verlies niet opvangen, omdat zij geen winstoogmerk hebben en daardoor weinig voorzieningen opbouwen. Daarnaast is in de laatste jaren bij vele kredietbanken gewerkt aan een efficiënter proces om de eigen kosten te verlagen. De rek is bij de meeste kredietbanken eruit."

[3] Bijdrage aan het garantiefonds wordt bepaald op basis van het aantal inwoners per gemeente. Kosten zijn € 0,57 per inwoner. De rente voor de inwoners uit de betreffende gemeente gaat omlaag van 14% naar 12,6%.

verwachten zijn. Dit is de gangbare werkwijze met de Kredietbank Nederland. De rente wordt dan 12,6%.

Advies ten aanzien van keuze kredietbank

- De samenwerking aan te gaan met de Kredietbank Nederland.
- Borgstelling bij de gemeente te realiseren voor de saneringskredieten die we jaarlijks verwachten en daarmee ook het rentetarief te verlagen.
- Na drie jaar ervaring met de Kredietbank Nederland opnieuw activering van de eigen Osse kredietbank te overwegen.

2. Aanpak voor jongeren met schulden

Jongeren met schulden hebben minder perspectief op ontwikkeling en zijn moeilijk bereikbaar voor hulp. Wanneer ze voor hulp aankloppen kan er onvoldoende geboden worden om hun schulden op te lossen en voor perspectief te zorgen. In een schuldhulpverleningstraject wordt van hen gevraagd (meer) te gaan werken om hun afloscapaciteit te vergroten. Dit staat soms haaks op wat ze nodig hebben (b.v. scholing voor een startkwalificatie) om tot duurzaam en passend werk te komen. We willen naar een nieuwe aanpak waarbij we voor hen een doorbraak creëren in hun financiële impasse. Door hen te ontlasten qua schuld, zo nodig zorg te bieden en hen te helpen stappen te zetten in hun ontwikkeling. Hierdoor komt er rust en krijgt de jongere weer toekomstperspectief. We baseren onze aanpak op ervaringen die landelijk zijn opgedaan met de aanpak Schuldenlab070 uit Den Haag en specifiek met de aanpak van het Jongerenperspectieffonds. We willen in een pilot van twee jaar deze aanpak uitproberen.

Voor wie?

We willen onze aanpak richten op alle jongeren (18-27 jaar) die schulden hebben en die gemotiveerd zijn om een stap te zetten qua ontwikkeling. Tot 18 jaar zijn ouders financieel verantwoordelijk[4]. Voor de beoogde groep 18-27 jaar is de situatie zeer divers. Het zijn jongeren in de bijstand zonder startkwalificatie, jongeren die af en toe baantjes hebben, jongeren die bij ouders op de bank zitten, jongeren die dreigen uit te vallen op school, jongeren die werken maar willen gaan studeren. Over het algemeen gaat het om jongeren die schulden hebben, met weinig afloscapaciteit en die qua participatie nog stappen kunnen zetten. Wat de jongere van schuldhulpverlening en qua participatie nodig heeft om perspectief te krijgen vraagt om maatwerk. Van de jongere wordt gevraagd dat hij betrokkenheid toont of ontwikkelt.

Wat is de omvang van deze groep?

Hoe groot deze groep in onze gemeente is, is niet precies te zeggen. We hebben alleen zicht op jongeren die bij ons komen voor financiële hulp. Op grond van landelijke inzichten kunnen we stellen dat de groep in werkelijkheid veel groter is. In de afgelopen 2 jaar hebben zich 75 jongeren gemeld. 12 van deze jongeren studeerden of gingen studeren en zouden geholpen zijn bij het in

[4] Als ouders uit het zicht zijn kunnen ook jongeren tussen 16-18 jaar in aanmerking komen voor deze aanpak.

één keer aflossen van de schuld bij de schuldeisers. Drie jongeren (Wajong) kwamen in aanmerking voor een jongerensaneringskrediet van een kredietbank. Voor 30 jongeren ging het om complexe problemen, waarbij maatwerk nodig is en met het bestaande hulpaanbod bij schuldhulpverlening geen effectieve aanpak geboden kon worden. In twee jaar hebben we dus 45 jongeren gezien die gebaat zouden zijn bij een andere aanpak.

Hoeveel jongeren willen we in de pilot gaan helpen?
In totaal verwachten we aan ca 60 jongeren in drie jaar tijd de nieuwe aanpak te kunnen aanbieden.

Aanpak
De aanpak is tweeledig; we helpen jongeren bij schulden én we helpen hen bij participatie.

Hulp bij schulden
De hulp in de nieuwe aanpak kan op verschillende manieren. De gemeente kan een regeling treffen met de schuldeisers om een deel van de schuld kwijt te schelden. Het bedrag dat is afgesproken met de schuldeisers betaalt de gemeente in één keer af aan de schuldeisers vanuit een gemeentelijk garantiefonds voor jongeren. De jongere heeft alleen nog een schuld bij de gemeente voor het bedrag dat is betaald aan de schuldeisers.[5] Deze schuld lost de jongere af. Ook is een jongerensaneringskrediet bij de kredietbank mogelijk. De jongere betaalt vervolgens de kredietbank om deze lening af te lossen. Bij kleinere (nagekomen) schulden kan de gemeente het geld voorschieten of de schuld voor de jongere inlossen. Iets vergelijkbaars gebeurt nu vanuit het algemene gemeentelijke garantiefonds.

Hulp bij participatie met de maatwerkmethode.
De aanpak van de jongeren dient zich niet alleen te richten op het financiële aspect. De jongere heeft ook begeleiding nodig naar werk of scholing om een volgende stap te zetten in zijn ontwikkeling, zoals het behalen van een startkwalificatie. Soms is er qua begeleiding, specialistische zorg of wonen iets nodig. Het gaat om een integrale aanpak en een perspectiefplan participatie vanuit de vragen van de jongere. Basis van de werkwijze vormt de aanpak van de Osse maatwerkmethode. Het gaat om een maatwerkaanpak op basis van de vragen wat wil ik, wat kan ik, wat heb ik nodig. Dit in combinatie met de afwegingen met behulp van de IPW-driehoek legitimiteit, betrokkenheid en rendement[6]. Per jongere willen we kijken wat nodig is en wat werkt. De betrokkenheid van de jongere nemen we mee in de afweging van wat we gaan bieden. De jongere krijgt een trajectbegeleider (jongerenconsulente werk) die zijn vaste aanspreekpunt is. De jongere maakt met hulp van de trajectbegeleider het perspectiefplan, zo nodig op basis van een MDO (multidisciplinair overleg samen met de jongere). De trajectbegeleider werkt op de achtergrond nauw samen met de consulent schuldhulpverlening om de jongere op het goede spoor te helpen en houden. De trajectbegeleider is hierbij in de lead, omdat hij samen met de jongeren vanuit zijn perspectiefplan werkt. Wanneer de jongere een hulpverlener heeft (verslaving,

[5] Een jongere met minimale afloscapaciteit kan bij een afbetaaltermijn van 3 jaar maximaal € 1.836 aan schuld aflossen. Voor een jongere van 18-21 is dit € 468.
[6] Instituut van Publieke Waarden

psychische problemen) kan de trajectbegeleider de methodiek van de JIM inzetten. Een JIM (jouw ingebrachte mentor) is een persoonlijke mentor uit het eigen netwerk van de jongere om de jongere (vooral sociaal-emotioneel) te ondersteunen[7].

We willen in een periode van 3 jaar gaan ontdekken welke interventieruimte we voor de jongeren nodig hebben en wat de consequenties zijn van de verschillende interventies.

Wat bieden we de jongere?

- Een trajectbegeleider participatie om stappen te zetten in de ontwikkeling.
- We maken afspraken met de eisers om te komen tot gedeeltelijke kwijtschelding. De jongere heeft alleen nog een af te lossen schuld bij de gemeente.
- Zo nodig budgetbeheer en coaching financiële vaardigheden[8].
- We willen voor een aantal jongeren als proef werken met schuldsanering via de kredietbank, waarbij we een vangnet willen blijven bieden voor jongeren
- Leerlijnen aanbieden om tot deelcertificaten te komen.
- Samenwerking met een JIM.

Wat vragen we van de jongere bij deze gemeentelijke aanpak?

- Gemotiveerd zijn om stappen te zetten in hun ontwikkeling en actief mee te werken in het traject
- Afbetalen van de schuld bij de gemeente (na het afkopen van de schuldeisers) binnen 3 tot maximaal 5 jaar
- Een opleiding volgen en afmaken, een baan vinden of dagbesteding
- Inzet in verbetering van financiële vaardigheden
- Budgetbeheer accepteren bij de Gemeente Oss, wanneer wij dat nodig vinden.

Aan al de bovenstaande voorwaarden vragen we de jongere te voldoen.

Wat gebeurt als de jongere zich niet aan de voorwaarden houdt?

Als de jongere onvoldoende begeleidbaar blijkt en zich niet aan bovenstaande afspraken houdt, stopt de begeleiding vanuit de gemeente. De jongere moet het openstaande bedrag terugbetalen aan de gemeente. Als er sprake is van bijstand, dan wordt een maandelijks bedrag van € 50,- ingehouden op de uitkering.

Argumentatie voor aanpak jongeren met schulden

- De aanpak zal meteen veel stress wegnemen bij een jongere en ruimte creëren om weer met de toekomst bezig te zijn. We verwachten een drempelverlagende effect om hulp te zoeken. Het bereik van jongeren met schulden zal daarmee verbeteren.
- Minder uitval bij schuldhulp.

---

[7] De jongere kiest iemand uit zijn omgeving die hij vertrouwt. Dat kan een oom, de buurvrouw of een sportcoach zijn. Uniek is dat deze JIM een sleutelrol krijgt bij de hulp en gelijkwaardig samenwerkt met het gezin en professionals. Na het hulptraject kan de jongere hierop blijven terugvallen.

[8] Als DFD (duurzame financiële dienstverlening) pilot doorgang heeft.

- Jongeren krijgen hulp om op de langere termijn (gedurende een periode van 3 tot 5 jaar) stappen te zetten in hun ontwikkeling, schuldvrij te worden en financieel zelfredzamer te worden. Hierdoor kunnen jongeren later beter participeren.
- Schuldeisers vragen bij de gemeente regelmatig om een regeling waarbij de schulden in één keer afgekocht worden. Bij deze jongeren is er op korte termijn weinig afloscapaciteit en geen zicht op snelle stijging van hun inkomen. Het voordeel voor de schuldeisers is dat ze direct geld ontvangen en hun incassotraject kunnen stoppen. Schuldeisers werken ook mee omdat ze willen dat jongeren weer perspectief hebben.
- Als jongeren in de bijstand zitten en door deze aanpak (terug) naar school gaan, kan de uitkering stoppen en is de kans later werk te vinden en houden groter. Dat is financieel gunstig voor de gemeente.

Risico's

Wanneer jongeren hun schuld niet afbetalen bij een gemeentelijk krediet, zijn de kosten voor de gemeente. Deze kosten kunnen eventueel verhaald worden door een bedrag van maximaal 50 euro per maand op de bijstand in te houden.
Als jongeren hun saneringskrediet niet aflossen bij een kredietbank, moet de gemeente haar borgstelling aanspreken om de kredietbank te betalen. Inhouding op de bijstand is een optie.

Advies

- Start bovenstaande aanpak voor jongeren met schulden.
- Probeer de aanpak in een pilot van drie jaar uit bij in totaal 60 jongeren.
- Start een fonds om deze jongeren financieel bij te staan. Een jongerengarantiefonds is nodig om als gemeente schulden af te kopen, voor borgstellingen bij 3 proef-saneringskredieten aan jongeren en om hulp te bieden bij kleinere (nagekomen)schulden.